

Dags för volymkommission

Dagens Nyheter den 30 mars 2016

Flyktinginvandringen har varit den helt överskuggande politiska frågan det senaste halvåret. På kort tid har Sverige gått från Europas mest generösa flyktingpolitik till en mycket restriktiv sådan.

Det är ett understatement att säga att den tidigare diskussionen om flyktinginvandringen haft stora brister. Å ena sidan har Sverigedemokraternas argumentation karakteriserats av våldsamma överdrifter. Å andra sidan har det varit tabu att diskutera "volym". Att göra det explicit är fortfarande känsligt trots besluten om att radikalt skära ner inflödet av flyktingar.

Politikerna har fortfarande märkligt svårt att tala klarspråk om avvägningarna i flyktingpolitiken. Uppenbara inskränkningar av asylrätten torgförs som ett sätt att värna denna. I stället för att försöka sätta siffror på hur många flyktingar som kan tas emot använder statsministern diffusa formuleringar om att vi ska ha en nivå "som är hållbar och där välfärden fungerar för alla", som är "ansvarsfull", som ger alla flyktinginvandrare "ett värdigt liv" och som innebär "ordning och reda".

Det som borde sägas i stället är förstas att det är fråga om en fundamental målkonflikt mellan vår altruism och vår egennytta. Å ena sidan har vi i allmänhet en stark empatisk vilja att ge en fristad till människor på flykt. De känslorna manifesterades kraftfullt i opinionen så sent som förra sommaren.

Å andra sidan finns det begränsningar i de flestas vilja till uppoffringar för andra. Det gäller både pekuniärt och mer allmänt psykologiskt. Flyktinginvandringen innebär – till skillnad från annan invandring – sannolikt pekuniära nettokostnader. Enligt en bilaga till Långtidsutredningen omfördelade offentlig sektor 2013 cirka 21 miljarder kronor från inrikes till utomeuropeiskt födda. Enligt basalternativet i en annan kalkyl – som givetvis är mycket osäker – kommer en utomeuropeisk invandrare i genomsnitt över livet att ge den offentliga sektorn ett nettounderskott på drygt 370 000 kronor (om mönstret med lägre sysselsättningsgrad än för inrikes födda inte kan brytas).

Invandrare berikar den svenska kulturen och samhällslivet med sina erfarenheter. Poolen av talanger som kan bidra med innovationer blir större, vilket kan gynna tillväxten. Vård och omsorg är i hög grad beroende av invandrad arbetskraft. Men samtidigt ökar en stor och snabb flyktinginvandring riskerna för misslyckad integration och därmed för sociala spänningar och kriminalitet. Det blir svårare att upprätthålla kvaliteten i skolan. Vi tycker sannolikt också att det är negativt om invandringen medför import av andra synsätt på jämställdhet och relationen mellan religion och stat.

Den grundläggande avvägningen är vilka förluster i egennytta vi är beredda till för att människor på flykt ska få det bättre. Det hjälper då inte att hänvisa till att vi ska kunna garantera en hög minimistandard för dem som tas emot, eftersom även en låg sådan förmodligen är bättre än alternativet att stanna i hemlandet.

Invandringens storlek, den takt den sker i och dess sammansättning är fundamentala bestämningsfaktorer för samhällsutvecklingen. Det gör det nödvändigt med en öppen och tydlig diskussion även om volymer. Vi har mål och restriktioner för politiken på en rad områden (till exempel budgetmål, utgiftstak, inflationsmål, sysselsättningsmål och klimatmål) vilka speglar klara

ställningstaganden när det gäller olika avvägningar. Men vi har inte några riktvärden eller tak baserade på tydliga avvägningar när det gäller invandringens omfattning trots att det uppenbarligen är en fråga som berör människor djupt. Det vore en fördel om vi hade det. Sådana riktvärden bör enligt min mening vara både mycket generösa och flexibla (så att flyktingmottagandet blir större vid svåra kriser i omvärlden och motsvarande mindre i andra lägen).

En invandringspolitik med tydliga riktvärden kan stå i strid med FN:s flyktingkonvention. Enligt denna ska alla med legitima skyddsskäl som lyckas ta sig till ett potentiellt asylland ges asyl där. Men flyktingkonventionen utformades inte för att hantera situationer av dagens slag och borde därför förändras. Det har redan skett i praktiken och bör även göras formellt.

Enligt Stefan Löfven "finns det inte någon vetenskap som säger hur många människor ett land kan ta emot". Det är sant. Däremot finns skäl att försöka precisera vilken omfattning på invandringen i olika situationer som är förenlig med de avvägningar mellan altruism och egennytta som vi vill göra. Avvägningarna bör i möjligaste mån grundas på forskningskunskap från många discipliner (historia, sociologi, socialantropologi, psykologi, statsvetenskap, nationalekonomi) om olika effekter av invandring och möjligheterna till integration.

Ett unikt drag i den "svenska modellen" har varit beslutsfattande grundat på gedigna offentliga utredningar. Mitt förslag är att det tillsätts en bred parlamentarisk utredning med uppgift att ge förslag om riktvärden och tak för den årliga invandringen. För att markera att det är både tillåtet och önskvärt att diskutera volymer, skulle utredningen rentav kunna ges namnet Volymkommissionen.

Lars Calmfors, professor emeritus i internationell ekonomi
Forskare vid IFN och ordförande i Arbetsmarknadsekonomiska rådet.